
Afet Yönetimi-I

ADY105U

KISA ÖZET

Bölüm 1- Afet Yönetimi ve Temel Kavramlar

TEMEL TANIM VE KAVRAMLAR

Afet yönetiminin çok paydaşlı ve çok disiplinli bir yapıya sahip olmasından dolayı, ortak bir dil ve anlayış birliği oluşturulmasında zaman zaman sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu sıkıntıları minimum düzeye indirebilmek için afet yönetimi ile ilgili her düzeyde verilen/verilecek olan eğitimlerde “ortak kabul gören kavram ve tanımların kullanılması” büyük önem taşımaktadır. Afet yönetimi konusunun çok disiplinli olması nedeniyle sözlüğün hazırlanması sürecinde farklı disiplinlerden uzman ve akademisyenlerin katılımıyla bölüm yazarının da yer aldığı bir komisyon kurulmuş ve çalışmalar bu komisyon marifetiyle yürütülerek “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü” hazırlanmıştır.

Acil Durum ve Afet

Afet yönetimi sistemi içinde çok sık olarak kullanılan acil durum ve afet tanımı yapılarak aralarındaki farklar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Acil durum; büyük, fakat genellikle yerel imkânlarla baş edilebilen çapta, ivedilik gerektiren tüm durum ve hâller şeklinde tanımlanır. 5902 sayılı kanunda ise, “Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hâli” olarak tanımlanmıştır.

Acil Durum, Kriz ve Afet Yönetimi

Afet yönetimi, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken önlemler ve yapılması gereken çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi, koordine edilmesi, desteklenmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, imkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir.

Kriz ve acil durum arasındaki ortak yönler ise krizin ve acil durumun olayın ortaya çıkması ile başlaması, pik seviyeye ulaşması, alınacak önlemlerle krize veya acil duruma neden olan sebeplerin ortadan kalkması ile normale dönüşün sağlanması ve sürecin tamamlanmasıdır.

AFET YÖNETİMİ

Afetlerin ortaya çıkış şekillerinde, etkileri ve sürelerinde, kontrol altına alma yöntemlerinde zaman içinde değişim yaşanmıştır ve yaşanmaya devam edecektir. Bu farklılıklar ve değişimler afetlerle mücadele etme yöntemlerini, başa çıkma gayretlerini, müdahale şekillerini ve yönetim sistemlerini değiştirmiştir/dönüştürmüştür. Afetin iyi ve etkin bir şekilde yönetilmesi ile afet zararlarının azaltılabileceği yaklaşımının gelişmesi “afet yönetimi” kavramının ve biliminin doğmasına neden olmuştur.

Türkiye’de Afet Yönetiminin Kısa Tarihsel Gelişimi

Afet yönetiminin kronolojik süreci daha önce birçok çalışmada belirtildiği gibi aşağıdaki gibi dört temel safhada incelenir.

- 1944 Öncesi Dönem,
- 1944 – 1958 Dönemi,
- 1958 – 1999 Dönemi
- 1999 – günümüz.

Afet yönetimi, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi ve etkin olarak uygulanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, imkân ve kaynaklarının belirlenen stratejik hedefler ve öncelikler doğrultusunda kullanılmasını gerektiren, çok yönlü, çok disiplinli ve çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecidir.

Afet yönetiminin,
Zarar Azaltma ve Hazırlık Aşamaları RİSK YÖNETİMİ,
Müdahale ve İyileştirme aşamaları KRİZ YÖNETİMİ

Afet Yönetimi Döngüsü aşağıdaki anlamlara gelir.

- Her aşamada yapılan faaliyetlerin, bir sonraki evrede yapılması gereken faaliyetlerin başarısını doğrudan etkileyeceğini anlatır.

- Bu nedenle de afet yönetimi sistemi, kapsamlı, entegre veya bütünleşik afet yönetimi olarak ta adlandırılır.
- Sistemin temelinde tüm tehlike ve riskleri dikkate alan zarar azaltma ve hazırlık faaliyetlerinin olaylar olmadan önce, kapsamlı ve birbirleri ile entegre olmuş bir şekilde yürütülmesi yatmaktadır.
- Zarar azaltma ve hazırlık faaliyetlerinin etkin olarak uygulanamamış olması, olaya müdahale ve iyileştirme aşamalarındaki gayretlerin başarısız olmasına neden olmaktadır.

Afet risk yönetimi; ülke, bölge, kent veya yerleşme birimi ölçeğinde tehlike ve riskin belirlenmesi, analizi, riskin azaltılabilmesi için imkân, kaynak ve önceliklerin belirlenmesi, politika ve stratejik plan ve eylem planlarının hazırlanması ve yaşama geçirme süreci şeklinde tanımlanmaktadır.

Afet Yönetiminde Etkinlik

Ülkemizde her afetten sonra yaşanan kaos ortamı ve yıkımın büyüklüğü gelecekte daha etkin bir afet yönetimi sisteminin geliştirilmesi zorunluluğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. “Etkinlik” kavramı Türk Dil Kurumunca “Etkin olma durumu, müessiriyet”, “bir işletmenin, bir kurumun belli bir alandaki eylemi, faaliyeti, aktivitesi” veya “en az çaba ve maliyetle en çok sonuç elde etme kapasitesi” olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda afet yönetimi;

- Bütünleşik: Afetlerin önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerinin tümünü içeren,
- Çağdaş: Tüm imkân ve kaynakları bir noktada toplayan, toplam kalite yönetimini benimseyen ve afeti bir bütün olarak gören,
- Toplum Tabanlı: Afetlerin dört evresinde de kamu kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllülerin katılımını sağlayan, bir anlayışla uygulanmalıdır ve
- Can kaybı ve yaralanmaları önlemeyi;
- Mal-mülk, sosyo-ekonomik yapı, doğal çevre, kültür ve tabiat varlıklarını korumayı,
- İş sürekliliğini, hizmetlerin devamını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı, hedeflemelidir.

Çağdaş ve etkin bir afet yönetim sisteminin esasları aşağıda verildiği gibi olmalıdır:

Afet Öncesinde:

- Meydana gelebilecek afetlerden toplumun en az zarar ve fiziksel kayba uğraması için gereken tüm teknik, idari ve yasal önlemleri afet olmadan önce almalıdır.
- Mümkün olan hallerde olayları önlemeli, mümkün olmayan hallerde ise arama, kurtarma, ilk yardım ve iyileştirme çalışmalarının en hızlı, verimli ve etkili bir şekilde yapılabilmesini sağlamak için planlar ve hazırlıklar yapmalıdır.
- Afet zararlarının azaltılması çalışmalarını kalkınmanın her aşamasına dâhil etmeli ve böylelikle mevcut riskin artmasını önlemeli ve sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamalıdır.
- Toplumun her kesiminin olayların etkilerinden en az zararla kurtulabilmesi için gerekli bilgilerle donatılmasını sağlayacak eğitim programlarını uygulamalı ve yeterli personeli yetiştirmelidir.

Afet Sırası ve Sonrasında:

- Mümkün olan en fazla sayıdaki insanı kurtarmalı ve sağlıklarına kavuşmalarını sağlamalıdır.
- Afetlerin doğurabileceği ek tehlike ve risklerden insan canını ve malını korumalıdır.
- Afetten etkilenen toplulukların hayati ihtiyaçlarını mümkün olan en kısa zamanda karşılamalı ve hayatın bir an önce normal hale gelmesini sağlamalıdır.
- Afetin doğurabileceği ekonomik, sosyal, çevresel ve psikolojik kayıpların en düşük düzeyde olmasını sağlamalıdır.
- Afetten etkilenen topluluklar için emniyetli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturmalıdır.

Afet yönetiminin etkinliği yukarıda verilen esaslara **ne ölçüde yaklaşıldığına**, etkinliğin yeterli olup olmadığına ise bu esaslara uyulup uyulmadığına veya ne kadarına uyulduğuna göre karar verilebilir.

Evrensel ölçülerde etkin afet yönetimi uygulayabilecek bir kuruluşun;

- Katılımcı,
- Açık ve hesap verebilir,
- Stratejik vizyon sahibi,
- Tutarlı ve kendini sürekli yenileyebilen (dinamik),

ÖZETİ SATIN ALMAK İÇİN TIKLAYINIZ

- İşbirliği ve koordinasyon sağlamada yeterli,
- Kaynak yaratabilen ve kaynaklarını etkin kullanabilen,
- Toplumun imkân ve kaynaklarını harekete geçirebilen,
- Olaylara müdahalede zamanında, hızlı ve etkili olabilen, bir kuruluş olması gerekir.

Etkin bir afet yönetiminde sistemin omurgasını oluşturan kurumlar;

- Bilgili, eğitilmiş ve deneyimli personellerden oluşturulmalı ve personel eğitim ve tatbikatlarla sürekli geliştirilmeli,
- Bilgi ve teknolojiye ulaşma ve etkin kullanma kapasitesi yüksek olmalı,
- Yeterli ve kolay kullanılabilir mali kaynağa sahip olmalı,
- Bütün paydaşlarla işbirliği yapma ve koordinasyon sağlama yeteneği gibi temel özelliklere sahip olmalı ve mutlaka halkın katılımını sağlamalıdır.

Etkin Bir Afet Yönetimi Yapısı

Sistemi oluşturan unsurlar iletişim bakımından bir “ana merkezin” koordinasyonu olmasa dahi birbirlerine destek verebilecek ve ortak eylem gerçekleştirebilecek biçimde bağlı olmalıdır. İkinci olarak aranması gereken özellik “-yerelliktir-”.

AFET YÖNETİMİNİN AŞAMALARI

Afet yönetiminin bütün aşamaları dersin ilerleyen bölümlerinde detaylı bir şekilde anlatılacaktır. Bu nedenle bu bölümde afet yönetiminin her aşaması hakkında kısa bilgiler verilerek konuya bir ön giriş yapılacaktır.

Zarar Azaltma Aşaması

Zarar azaltma, doğa kaynaklı ve teknolojik kaynaklı tehlikelerle, çevresel bozulmaların afet sonucunu doğurmasını önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla, alınması gereken yapısal ve yapısal olmayan önlem ve faaliyetlerin tümü olarak tanımlanır. Zarar azaltma aşamasında yapılması gereken çalışmaların bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- Afet yönetimi süreç ve uygulamalarıyla ilgili yasal düzenlemelerin (mevzuatın) gözden geçirilmesi ve ihtiyaç halinde yeniden düzenlenmesi,
- Meydana gelebilecek olaylardan toplumun en az zarar ve fiziksel kayıplarla kurtulabilmesi için gereken teknik, idari ve yasal tüm önlemlerin olaylar olmadan önce alınması,
- Mümkün olan hallerde olayları önlemek, mümkün olmayan hallerde ise, kurtarma, ilk yardım ve iyileştirme çalışmalarının zamanında, hızlı, verimli ve etkili bir şekilde yapılmasının sağlanması,
- Yapı ve deprem/afet yönetmeliklerinin, alan kullanım yönetmeliklerinin gözden geçirilmesi ve gerekiyorsa yeniden düzenlenmesi,
- Afet tehlikesi ve riskinin makro ve mikro ölçekte yeniden belirlenmesi, geliştirilmesi ve tehlike haritalarının hazırlanması,

Hazırlık Aşaması

Hazırlık Aşamasında yapılması gereken çalışmaların bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- Merkezi düzeyde afet yönetimi ile ilgili planların hazırlanması, geliştirilmesi ve güncellenmesi,
- İl düzeyinde “Afet ve Acil Durum Yönetimi Planlarının” hazırlanması, geliştirilmesi ve güncellenmesi,
- Bu planlarda görev ve sorumluluk verilen personelin eğitim ve tatbikatlarla bilgi düzeylerinin geliştirilmesi,
- Gerektiğinde bölge teçhizat merkezleri kurulması ve kritik malzemelerin stoklanması,
- Arama – Kurtarma faaliyetlerinin örgütlenmesi, geliştirilmesi, eğitimi ve yaygınlaştırılması,
- Alarm ve erken uyarı sistemlerinin kurulması, işletilmesi ve geliştirilmesi.

Hazırlık aşaması çalışmalarına örnek olarak;

- Her kademedeki Afet ve Acil Durum Yönetimi ile ilgili planların hazırlanması ve bunların tatbik edilmesi,
- İl düzeyinde hazırlanmış olan Afet ve Acil Durum Yönetimi planları ile ilgili görüş ve önerilerin hazırlanması ve varsa eksikliklerin giderilmesi,
- Afet Senaryoları,
- Eğitim ve Tatbikatlar, gibi çalışmalar verilebilir.